

Universitatea „Babeş-Bolyai” din Cluj-Napoca

Facultatea de Istorie și Filosofie

**LIBERTATEA DE EXPRESIE, MASS
MEDIA ȘI POLITICA ÎN ROMÂNIA
POSTCOMUNISTĂ**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Doctorand:
Ileana-Cristina STĂNUȘ

Cluj-Napoca

2011

Cuvinte cheie

Libertatea de expresie – democrație – sistemul libertății de expresie – mass media - libertatea presei – responsabilizarea media (modele alternative de responsabilizare a media) – politici publice privind mass media – diversitate și pluralism – interesul public – profesionalizarea jurnalismului – instrumentalizarea media

Introducere

Lucrarea de față abordează sistemul libertății de expresie în România postcomunistă analizând atât aranjamentele instituționale facilitatoare (în special politicile publice vizând media), cât și contextul social, politic și cultural care modelează libertatea de expresie (cu accent pe transpunerea acestui principiu în valorile și practicile jurnalismului). Abordarea este una interdisciplinară, care combină analiza filosofică a principiului libertății de expresie și teoria normativă a mass media formulată în sfera științelor comunicării cu instrumentele cercetării calitative. Analiza demonstrează faptul că limitele libertății de expresie a media din România postcomunistă sunt mai degrabă sociale și culturale decât instituționale și evidențiază câteva probleme structurale ale sistemului media care contribuie și ele la limitarea libertății de expresie.

Libertății de expresie i se atribuie, dintr-o perspectivă istorică, un rol esențial în mărirea și decăderea națiunilor, datorită modului în care susține practicile sociale ale democrației, pieței libere și investigației științifice, responsabile pentru competitivitatea națiunilor (Parker 2010). Măsura libertății de expresie într-o societate este considerată a fi o bună măsură a democrației, competitivității economice și progresului științific și tehnologic. Deși legată de contextele culturale și sociale locale, libertatea de expresie a devenit, din ce în ce mai mult, în contextul celui de al treilea val al democratizării un produs exportabil. Strâns legată de arenele democratizării, libertatea de expresie se bucură de atenția responsabililor cu asistența pentru democratizare, ocupând un loc central în eforturile „lumii libere” de a sprijini democratizarea altor state. „Succesul” acestor eforturi se măsoară în gradul de internalizare de către noile democrații a unor valori precum pluralismul și deschiderea democratică sau libertatea de expresie. Aceasta devine un subiect inevitabil și în statele nedemocratice, în principal datorită emergenței Internetului, care a crescut exponențial accesul la informație al cetățenilor acestor state, confruntând elitele politice cu probleme de legitimitate și autoritate politică. Libertatea de expresie implică însă

participare largă a indivizilor în regimul democratic, piața liberă și investigația științifică, o largă circulație a teoriilor științifice, politicilor publice și liderilor politici și bunurilor și o procedură descentralizată de decizie asupra adoptării sau respingerii acestor teorii, politici, lideri sau bunuri; consecințele sunt mixte, având de a face cu o situație de impredictibilitate dar și un potențial crescut de adaptabilitate (Parker 2010).

Libertatea de expresie poate fi abordată cu mijloacele filosofiei, dreptului sau științelor sociale. Independent pe care din aceste perspective o alegem, atunci când vorbim despre libertatea de expresie vom face referire la o serie de autori ale căror viziuni asupra termenului s-au consacrat; John Milton și John Stuart Mill fiind probabil cele mai cunoscute exemple. Un aspect important în abordarea acestor idei, care au definit istoria libertății de expresie, ține de locul și rolul atribuit libertății de expresie în societate și sistemul politic. După cum observa Bollinger (1986), funcțiile sociale și politice asociate conceptului de libertate de expresie s-au schimbat semnificativ de-a lungul secolelor, astfel că ar trebui să fim circumspecți în a ne baza ad litteram pe idei precum cele ale lui Milton și Mill. În plus, la momente de timp date, funcțiile sociale și politice asociate conceptului de libertate de expresie au diferit semnificativ de la o societate la alta. Modul în care trasăm limitele libertății de expresie face parte din elementele definitorii ale societății și sistemului politic. O analiză a modului în care diferite societăți tratează limitele libertății de expresie ne permite să discutăm atât calitatea democrației în aceste state cât și modul în care, independent de măsura în care avem sau nu democrație politică, este abordată problema relației dintre individ și societate.

Libertatea de expresie a cetățenilor și a organizațiilor media este o condiție sine qua non a oricărei construcții democratice moderne. Unanim acceptată, această afirmație este completată în mod diferit de diferiți teoreticieni și practicieni ai mass media. Pe de o parte îi avem pe aceia care consideră că nu ar trebui să existe nici un fel de limite și de constrângeri la adresa acestei libertăți de expresie. Pe de altă parte îi avem pe acei teoreticieni și practicieni care consideră că libertatea de expresie a indivizilor și a organizațiilor media trebuie pusă în balanță cu nevoile și interesele societății; iar dacă nevoile și interesele impun asta, pot exista constrângeri sau limite asupra libertății de expresie. Această distincție este fundamentală în momentul în care discutăm problema reglementării activității organizațiilor media. În societăți suspicioase la adresa guvernământului, este greu de imaginat ce entitate ar trebui să ghideze procesul de comunicare și ce reguli ar trebui să propună entitatea respectivă, dar în cele din urmă fiecare sistem politic își creează propriul sistem de reguli și norme specifice (Bennet, 1998). Setul de constrângeri pe care o societate alege să le impună asupra libertății de expresie a organizațiilor media este reunit sub

eticheta de politici publice privind media (media policy). Politicile publice privind mass media sunt rezultatul deciziilor politice și sunt în mod evident problematice în statele în tranziție, datorită așteptărilor noastre legate de ceea ce ar trebui să facă acești decidenți politici. Anume, să ia cele mai bune decizii pentru a sprijini crearea unor organizații media independente, care să poată îndeplini toate funcțiile atribuite mass media într-o societate democratică, știind că aceste organizații media independente le vor scruta fiecare decizie pentru a-și îndeplini rolul de „câine de pază”. După cum o demonstrează istoria, decidenții politici s-au ridicat mai mult sau mai puțin la înălțimea acestei sarcini, totul depinzând în mare măsură de percepția lor asupra importanței politice a mass media.

La acest ultim aspect se adaugă și provocările ridicate de răspunsul la întrebarea: În ce măsură și cum afectează funcționarea sistemelor media moderne funcționarea democrației (și procesele de democratizare și consolidare democratică)? Criticii funcționării sistemelor media contemporane accentuează, între altele, aspecte structurale derivate din problema proprietății în sistemul media și interacțiunile complexe între jurnaliști, patroni și actorii politici și aspecte operaționale derivate din practicile de culegere, prelucrare și transmitere a informațiilor existente la nivelul organizațiilor de presă. Comercializarea și tabloidizarea conținuturilor, distorsiunile determinate de relațiile între jurnaliști și/sau patronii media și actorii politici, distorsiunile determinate de relația dintre organizațiile media și clienții de publicitate, măsura în care sistemul media reușește să asigure un nivel minim de pluralism al opiniilor, contribuția mass media contemporane la procesul de socializare politică democratică și altele au constituit teme prolifrice de reflecție și investigație empirică în ultimele decenii.

Lucrarea de față abordează câteva din aspectele menționate mai sus aplecându-se asupra sistemului media din România postcomunistă, dintr-o perspectivă interdisciplinară care aplică concepte ale filosofiei libertății de expresie într-o analiză empirică a câtorva aspecte ale procesului de transformare a sistemului media după căderea regimului comunist. Întrebarea de cercetare care ghidează această lucrare vizează concepția specifică României postcomuniste asupra libertății de expresie în general și a libertății presei în special și traducerea acesteia în reguli și practici instituționale (politici publice și procesul de formulare a lor) și valori și practici profesionale ale jurnaliștilor.

Lucrarea este împărțită în două părți. Prima dintre ele, cuprinzând capitolele 1 și 2, abordează libertatea de expresie în calitatea ei de concept al filosofiei politice; examinează sensul, justificările și limitele acesteia și detaliază modul de transpunere a libertății de expresie în sistemele media ale democrațiilor liberale și reprezentative contemporane. A

doua parte, cuprinzând capitolele 3, 4 și 5, reprezintă o analiză a sistemului libertății de expresie din România postcomunistă. Analiza se concentrează asupra aranjamentelor instituționale menite să asigure o dezbatere robustă și deschisă, pluralitatea opiniilor și permisibilitatea criticilor la adresa guvernământului, dar și asupra contextului social și cultural care trebuie să susțină funcționalitatea acestor aranjamente instituționale.

Justificarea filosofică a libertății de expresie și a limitelor sale

Primul capitol al acestei lucrări detaliază istoria libertății de expresie (și a subcategoriei libertății presei) în calitatea sa de concept al filosofiei politice. Fără a fi o istorie exhaustivă a conceptului, capitolul abordează momentele cheie în definirea inițială și evoluția ulterioară a conceptului, accentuând justificările instrumentale ale libertății de expresie și locul libertății presei în contextul mai general al libertății de expresie. O primă secțiune a capitolului se concentrează asupra justificării libertății de expresie din perspectiva adevărului și detaliază variații ale acestei justificări care apar la John Milton, John Stuart Mill și, ulterior, la judecătorul Oliver Wendell Holmes. A doua secțiune a capitolului se concentrează asupra libertății de expresie văzută ca dreptul individului la împlinire și dezvoltare personală, așa cum este detaliată justificarea în lucrările lui Eric Barendt și Thomas Scanlon. A treia secțiune a capitolului se apleacă asupra justificării libertății de expresie din perspectiva democrației participative, reflectată de judecătorul Brandeis, Alexander Meiklejohn și, parțial, Ronald Dworkin. În timp ce primele trei secțiuni se concentrează asupra unor argumente pozitive în favoarea libertății de expresie, cea de a patra se concentrează asupra principalului argument negativ adus în discuția despre libertatea de expresie și libertatea presei, suspiciunea la adresa acțiunilor guvernământului, idee care apare și la Milton sau Mill, dar și la autori contemporani precum Frederick Schauer. Cele patru argumente sunt expuse laolaltă cu principalele critici care le-au fost aduse atât din perspectivă filosofică, cât și din perspectiva științelor sociale. Ultimele secțiuni ale capitolului accentuează rolul statului în viziunea liberală asupra libertății de expresie și discută extensiv cele două principii liberale de limitare a libertății de expresie – principiul vătămării și principiul ofensei.

Sensul libertății de expresie, în calitatea sa de concept filosofic, este în mod inseparabil legat de justificările libertății de expresie. Aceste justificări, în general instrumentale, funcționează în două sensuri, pentru că accentuează atât importanța libertății de expresie cât și necesitatea restricționării acesteia în anumite situații. În funcție de argumentele aduse în favoarea importanței libertății de expresie, avem de a face cu un sens mai restrâns sau mai larg al conceptului, căruia îi corespund o listă mai lungă sau mai

scurtă de situații în care restricționarea libertății de expresie este justificată. Din unghiul justificării libertății de expresie din perspectiva democrației, principiul libertății de expresie include în principal expresia indivizilor, grupurilor și instituțiilor în sfera politică. Văzută ca justificată din perspectiva autonomiei individuale sau a neîncrederii în guvernământ, libertatea de expresie are un sens extrem de larg. Justificarea libertății de expresie din perspectiva căutării adevărului (uneori doar religios sau politic), include în sfera libertății de expresie care trebuie protejată cu orice preț, atât exprimarea politică cât și ideile religioase, științifice sau artistice.

Justificarea libertății de expresie este inerent instrumentală; putem identifica un oarecare grad de instrumentalism chiar și în cazul acelor autori care încearcă să construiască o justificare per se (constitutivă) a libertății de expresie. Am discutat pe parcursul primului capitol patru mari categorii de justificări ale libertății de expresie – din perspectiva căutării adevărului, a autonomiei individului, a democrației și a neîncrederii în guvernământ. Deși deseori definite prin opoziție cu celelalte, cele patru justificări împărtășesc o trăsătură comună – faptul că pe alocuri recurg în mod inevitabil la argumentele celorlalte, un argument extrem de puternic în favoarea ideii că nu le putem privi ca exclusive. În același timp, cele patru justificări contribuie la conturarea a ceea ce am putea numi sistemul liberal al libertății de expresie, făcând tranziția de la conceptualizarea filosofică a acesteia la transpunerea conceptului în instituțiile și practicile democrațiilor liberale contemporane.

Sistemul liberal al libertății de expresie implică dezbateri publice robuste și sănătoase; asigurată de existența unor aranjamente instituționale democratice, care nu se rezumă la aspecte care țin în mod direct de libera exprimare; extinderea protecției asupra actelor expresive din sfera religioasă, științifică și artistică; asumarea existenței unei sfere private în cadrul căreia libertatea de exprimare nu poate fi restricționată; precum și asumarea unei serii de principii (al vătămării, al ofensei, al neutralității de conținut) drept criterii de restricționare a libertății de expresie în sfera publică. Acestea reprezintă însă doar un punct de plecare în analiza transunerii principiului libertății de expresie în practica instituțională a democrațiilor, pentru că sunt valorizate și interpretate în mod diferit de la un sistem politic la altul, rezultând mixuri de aranjamente instituționale și practici diferite de la o țară la alta.

Transpunerea principiului libertății de expresie în sistemele media contemporane

Al doilea capitol al lucrării discută transpunerea principiului libertății de expresie în sistemele media contemporane în contextul mai larg oferit de conceptul de responsabilizare democratică (democratic accountability). Ideea de reglementare a libertății presei este de obicei strâns legată de percepția puterii presei în sistemele politice contemporane și de necesitatea controlării acestei puteri de către corpul cetățenesc pentru a preveni abuzurile. Pe parcursul capitolului răspundem, îmbinând elemente ale filosofiei politice cu teoria normativă a media și analize empirice ale sistemelor media contemporane, la întrebări precum: Este reglementarea și limitarea libertății presei necesară și justificabilă? Ce reglementăm? Care sunt modelele alternative de reglementare? și Cât de fezabil este recursul la autoreglementarea presei?

În favoarea intervenției statului putem identifica o serie de argumente economice, politice și socio-culturale derivate din capacitatea media de a se conforma setului de așteptări normative care le este asociat. Argumentele economice derivă din natura de activități economice a organizațiilor media și din aportul lor în creșterea produselor interne brute ale statelor. În același timp, din perspectivă economică, produsele presei au calitatea de bun comun. Argumentul cheie este eșecul pieței, derivat din însăși natura industriilor media, și reflectat de concentrarea mass media, comercializarea și privatizarea de către actorii privați a produselor media (la origine bunuri publice) și incapacitatea pieței de a gestiona externalitățile (Freedman 2008). Argumentele politice sunt legate de transpunerea în practică a principiului libertății de expresie și a principiilor concurente (interesul public, egalitatea, securitatea etc). Tot aici adăugăm necesitatea de a asigura o pluralitate de voci în spațiul public și de a crea un sistem al libertății de expresie prin care se promovează deliberarea politică. Un alt argument politic ține de faptul că, la fel ca alte instituții politice, și mass media implică un element de reprezentare a cetățenilor. Prin faptul că li se atribuie rolul de a supraveghea guvernământul în numele cetățenilor, mass media devin o instituție politică cvasi-reprezentativă, iar instituțiile reprezentative trebuie să funcționeze după niște reguli acceptate de către cetățeni. Argumentele socio-culturale sunt legate de normele morale specifice fiecărei societăți și de necesitatea avansării propriilor valori culturale (vezi Garnham 1998: 211-212), dar și de influența potențială a mass media asupra cetățenilor.

Analiza a evidențiat legătura indisolubilă a sistemelor media cu sistemele politice, fapt ce duce înspre posibilitatea de a distinge între regimuri democratice, de obicei considerate extrem de similare, din perspectiva modului de instituționalizare a libertății

presei; un bun exemplu fiind diferențierea în cadrul categoriei statelor ce aparțin primului val al democratizării. Accentul pe transpunerea principiului libertății de expresie în sfera sistemelor media se înscrie în sfera anticipabilului: în mod tradițional presa a „confiscat” principiul libertății de expresie, în special în contextul proceselor de democratizare. Analiza a opus libertatea negativă de expresie accentuată în capitolul anterior libertății pozitive a vorbitorilor și ascultătorilor în raport cu mijloacele de comunicare și a accentuat rolul statului în crearea și afirmarea acestei libertăți pozitive prin intermediul reglementării activității mass media. Fluiditatea liniei de demarcație între presă ca instituție politică și ceilalți actori politici, codependența existentă între presă și aceștia ridică în mod evident semne de întrebare legate de reglementarea activității media. Pe de altă parte, legitimitatea reglementării presei este legată și de noțiunea că aceasta este o instituție cvasi-reprezentativă. În consecință ea trebuie să funcționeze după un set de reguli care să creeze și să mențină o relație de responsabilizare în raport cu cetățenii, fie ea și indirectă, prin intermediul mecanismelor statului. Responsabilizarea mass media îmbracă multiple forme, în funcție de actorul în fața căruia media sunt responsabile, analizele comparative relevând trei mari modele de reglementare: responsabilizarea laissez-faire, modelul fiduciar și autoreglementarea jurnalismului.

Politici publice privind mass media în România postcomunistă

Capitolul al treilea conturează sistemul libertății de expresie în România postcomunistă din perspectiva politicilor publice privind mass media. Libertatea presei și modul în care aceasta este modelată de politicile publice tinde să monopolizeze de multe ori discuțiile privind libertatea de expresie. Acest aspect este cu atât mai evident în cazul statelor aflate în tranziție și beneficiare de asistență pentru democratizare, astfel că orice studiu asupra sistemului libertății de expresie în România postcomunistă este obligat să ia în considerare această monopolizare a libertății de expresie de către presă.

Întrebarea de cercetare care ghidează acest capitol vizează măsura în care avem de a face cu o economizare a politicilor publice privind mass media în România postcomunistă (de o manieră neoliberală, accentuând responsabilizarea de tip laissez-faire) sau cu o păstrare a accentului pe caracterul dual social (incluzând politic) și economic al mas media (implicând un mix de mecanisme de responsabilizare a media)? Analitic, combinăm analiza documentelor oficiale și analiza datelor secundare. Analiza documentelor oficiale se apleacă asupra conținutului reglementărilor vizând mass media în România postcomunistă și a documentelor de politică publică asociate, incluzând aici și proiecte de reglementare care nu s-au materializat, diverse rapoarte și documente guvernamentale. O atenție specială este

acordată definirii libertății de expresie, libertății presei și celorlalte principii relevante menționate anterior. Analiza datelor secundare se apleacă asupra diferitelor analize ale sistemului media din România postcomunistă prezente în literatura de specialitate din științele politice, sociologie și științele comunicării; precum și asupra analizelor de sistem realizate de diverse organizații neguvernamentale naționale și internaționale.

Politicile publice privind mass media în România postcomunistă pot fi privite prin filtrul opoziției între noțiunile de putere publică (a statului) și putere privată (a proprietarilor media, derivând din puterea exercitată de facto de media într-o societate democratică). Rolul puterii publice este acela de a preveni creșterea puterii private și abuzarea libertății de expresie în interes privat, concomitent cu autocontrolul propriei puteri, astfel încât media să își poată îndeplini funcția democratică. Puterea publică din România a eșuat din mai multe puncte de vedere. Se poate remarca aici relativa ineficiență a reglementărilor privind proprietatea asupra media, cu potențiale consecințe în sfera controlului concentrării media; tolerarea dominației unui actor asupra pieței agențiilor de presă; dar și faptul că politicile coerente care au permis dezvoltarea unui puternic sector privat pe piața media audiovizuale nu sunt dublate de politici la fel de coerente vizând serviciile publice de radio și televiziune. În cazul serviciilor publice de radio și televiziune, lipsa de coerență a politicilor (marcată de centrarea dezbaterilor și disputelor pe problema controlului politic asupra știrilor) este mai recent însoțită de o dominanție a logicii pieței în analiza activității acestor organizații media.

Principalul eșec al puterii publice ar rezulta din faptul că actorii care au deținut puterea au formulat politicile publice vizând mass media având în vedere doar propriile interese. Însă o formulare de acest gen pune o falsă problemă. Luarea deciziilor de politică publică este o problemă politică, principiile fundamentale și macro-politicile sunt rezultatul unor decizii luate de politicieni mânați de propria ideologie, propriile interese sau ceea ce percep ei a fi interesele publicului. Este o așteptare nerealistă ca acest proces să fie unul apolitic. Problema este astfel nu una de depolitizare a luării deciziilor în sfera politicilor publice privind mass media, ci una de asigurare a caracterului democratic al procesului de luare a acestor decizii. În această direcție, preluarea de către agenția de reglementare, al cărei rol definit inițial era cel de supraveghetor al respectării legilor și arbitru al distribuirii licențelor, a unei responsabilități semnificative în modelarea politicilor publice privind audiovizualul ridică întrebări legate de pierderea parțială a controlului democratic asupra formulării politicilor publice vizând mass media audiovizuale.

În abordarea problemei de politică publică a concentrării pe piața media (sau creșterii necontrolate asupra puterii private), statul român a optat pentru o soluție mixtă, cu o reglementare relativ simplă a proprietății în sfera audiovizuală, un model laissez-faire în sfera presei scrise și a media online și nici un fel de reglementări vizând proprietatea încrucișată. Putem astfel vorbi de un grad destul de mare de economizare a politicilor publice privind mass media. Această economizare produce efecte negative în sfera presei scrise, unde piața este aparent distorsionată de apariția unui număr mare de organizații media care se susțin financiar nu din vânzări și publicitate ci din resurse provenite de la alte companii aparținând aceluiași proprietar, distorsionare care a dus la retragerea de pe piață a unui număr semnificativ de investitori străini. Politicile publice vizând proprietatea asupra și concentrarea media au dus totuși la un grad ridicat de pluralism structural în sistemul media din România.

Atât politicile structurale, cât și cele vizând conținutul media, sunt fundamentate pe un sens contextualizat al principiilor pluralismului, diversității și interesului public. Pluralismul este deseori definit ca pluralitatea vocilor și a punctelor de vedere importante din punct de vedere social și politic, conferindu-i-se un sens mai apropiat de cel aflat în spatele modelului american de responsabilizare a presei. Dintr-o perspectivă europeană, pentru a desemna această pluralitate de voci și opinii am folosi termenul de diversitate. Aceasta este definită în România postcomunistă într-un sens restrâns, din perspectivă demografică, atât în reglementarea constituțională cât și în traducerea acestei reglementări în diferitele instrumente de politică publică. Principiul interesului public are un statut de principiu organizator al politicilor publice vizând sfera audiovizualului și serviciile publice de radio și televiziune și tinde și el să fie definit într-un sens restrâns, accentuând interesul / dreptul cetățenilor de a fi informați corect și interesul / dreptul vorbitorilor-competitori din arena politică. Fără a i se atribui un sens particularizat, și fără a avea o diferențiere între libertatea presei și libertatea de expresie a cetățenilor obișnuiți, principiul libertății de expresie își găsește locul la baza politicilor publice vizând mass media însoțit de o constantă accentuare a elementului de responsabilitate în exercitarea libertății de expresie.

O caracterizare generală a sistemului libertății de expresie în România postcomunistă, așa cum este relevat de analiza politicilor publice vizând mass media, accentuează caracterul hibrid al reglementării, cu reglementarea presei scrise și a noilor media în spiritul unui sistem liberal pur al libertății de expresie și o reglementare mult mai intruzivă în termeni structurali și de conținut a media audiovizuale. Din perspectiva protecției constituționale și a aranjamentelor instituționale nu există îndoială asupra

faptului că România a construit un sistem comparabil cu sistemul libertății de expresie din democrațiile occidentale..

„Ideologiile” jurnalismului și libertatea de expresie a presei locale

Al patrulea capitol se concentrează asupra concepției asupra libertății de expresie și libertății presei care fundamentează modul de operare și practicile organizațiilor media de știri, precum și relația acestora cu actorii politici. Capitolul analizează într-o analiză asupra mass media românești postcomuniste, viziunea asupra jurnalismului ca profesie și aspecte legate de interacțiunea jurnaliștilor și a organizațiilor media de știri cu actorii politici și cu proprietarii media.

Punctul de plecare al analizei sunt scopurile mixte ale organizațiilor media, care țin atât de natura lor de economică cât și de rolul care li se atribuie în societate și în sistemul politic. Modul în care aceste scopuri mixte interacționează între ele și influențează interacțiunea media cu actori sociali și politici contribuie la diferențierea sistemelor media. Profesionalizarea jurnalismului ar trebui să contribuie cel mai mult la acomodarea acestor scopuri mixte ale organizației media. Aceasta este deseori asociată cu o „ideologie” a jurnalismului, în fapt sistemul de valori centrat pe adevăr și obiectivitate care ghidează profesia. Un aspect definitoriu al oricărui sistem media, de obicei aflat într-o relație invers proporțională cu profesionalizarea jurnalismului, este instrumentalizarea, respectiv controlul exercitat asupra organizațiilor media de actori din afara sistemului precum partide politice, politicieni, mișcări sau grupuri sociale, sau actori economici care caută să obțină influență politică (Hallin și Mancini 2004: 37).

Plecând de la aceste aspecte, una din întrebările de cercetare la care încercăm să răspundem aici se referă la cum definesc profesionalizarea jurnalismului jurnaliștii, redactorii și managerii din organizațiile media din România. Mai specific, încercăm să identificăm valorile care fundamentează această definiție; sensul atribuit unor concepte precum obiectivitate, autonomie și serviciu public; rolul social și politic atribuit media din interiorul sistemului media; precum și în ce măsură profesionalizarea jurnalismului în România definită de concepte clare, reguli și proceduri sau de elemente simbolice. O altă întrebare de cercetare vizează existența instrumentalizării în sistemul media din România și modul în care aceasta interacționează cu profesionalizarea jurnalismului. Abordăm întrebările de cercetare concentrându-ne asupra organizațiilor media de știri care operează la nivel local deoarece acest tip de analiză ne permite o explorare în profunzime a unor subiecte sensibile legate de relația organizațiilor media și a jurnaliștilor cu actorii politici.

Analiza este centrată pe trei studii de caz locale, respectiv organizațiile media de știri din Brașov, Iași și Timișoara. Analiza implică realizarea unei serii de interviuri de profunzime cu jurnaliști, redactori și manageri din organizațiile media locale pentru fiecare din cele trei cazuri.

Analiza arată că, la fel ca și în alte țări, în România postcomunistă jurnalismul este un mod de liberă expresie care le eclipsează pe celelalte, fapt care justifică atenția specială pe care i-am acordat-o în analiza sistemului libertății de expresie. Profesionalizarea jurnalismului în România este în mare parte realizată pe criterii simbolice, ținând de rolul atribuit jurnalistului în societate și sistemul politic, rol delimitat în „ideologia” profesională pe care jurnaliștii și-o asumă. Două „ideologii” profesionale se disting la nivelul organizațiilor media din România, în mare măsură descriibile opunând tradiția obiectivității a jurnalismului american și britanic tradiției continentale a jurnalismului. Prima dintre acestea implică un rol activ-promoțional al jurnalistului (în sensul dat de Donsbach și Patterson 2004). Jurnaliștii sunt propunători de idei și abordează problemele sociale; își arogă, în numele indivizilor și al societății, dreptul de a decide asupra moralității și binelui comun, de a determina interesul public și își asumă o responsabilitate socială. Această poziție, caracteristică jurnaliștilor cu experiență, este într-un contrast destul de clar cu poziția nou-veniților în profesie, echivalabilă până la punct cu concepția privind jurnalistul ca diseminator de informație, implicând o poziționare pasiv-neutră a jurnaliștilor vizavi de actorii politici (Donsbach și Patterson 2004). Mult mai neclar formulată și cu un grad semnificativ mai scăzut de autorefecție, această poziție accentuează rolul jurnalistului ca expert în culegerea și diseminarea de informație, cu obiectivitate și neutralitate axiologică, dar și urmărind să influențeze prin munca sa deciziile politice și politicile publice. Această „ideologie” a tinerilor jurnaliști vede la modul explicit jurnalismul ca pe un serviciu public. O cu totul altă optică apare în cazul unei categorii de jurnaliști identificată de către subiecții noștri ca fiind în creștere numerică, jurnaliștii – funcționari, care nu se identifică (sau nu s-au identificat niciodată) la nivel subiectiv cu jurnalismul. Aceștia practică jurnalismul ca pe o ocupație, de o manieră pasiv-promoțională, rezumându-se în activitatea cotidiană la a trata subiecte necontroversate și a reproduce fără modificări și fără spirit critic informațiile primite din sursele oficiale.

Normele profesionale, regulile și procedurile atribuite în mod tipic profesionalizării jurnalismului în societățile occidentale sunt superficial asumate și deseori neoperaționalizate de către jurnaliști. Această profesionalizare, construită pe elemente simbolice legate de rolul social și politic al jurnaliștilor și organizațiilor de presă, permite acomodarea jurnaliștilor la instrumentalizarea organizațiilor media de către proprietarii lor.

La nivelul organizațiilor media este extrem de vizibilă o dilemă de tipul „libertate versus ordine”, ordinea fiind de obicei operaționalizată având în vedere scopurile instrumentale ale organizației (legate de interesele proprietarilor și natura comercială a organizației) în defavoarea scopurilor normative (legate de natura de bun comun a informației și rolul social și politic atribuit organizațiilor media).

Relațiile dintre jurnaliști și organizațiile media, pe de o parte, și actorii politici, pe de altă parte, pot fi descrise ca mix de autonomie profesională, dezirabilă și proiectată ca atare, bazată pe o doză semnificativă de adversitate între jurnaliști și actorii politici, și acceptarea de facto unei relații de dependență care depășește în mod evident limitele considerate ca acceptabile din perspectivă teoretică și practică democratică. Autonomia profesională este înscrisă într-o viziune oarecum romantică asupra jurnalismului și rolului său în sistemul politic, în care relațiile jurnaliști-politicieni pot fi descrise în alb-negru, opunând o independență totală unei dependențe totale, fără a percepe multitudinea de nuanțe de gri existente în fapt în practică. Din perspectiva cetățenilor, atâta timp cât instrumentalizarea organizațiilor media de către proprietari și actorii politici este atât de răspândită, situațiile de asumare explicită a poziției politice a organizației media sunt mai degrabă un lucru pozitiv. Paralelismul media-actori politici se îndepărtează de aspirațiile normative vizând presa liberă asumate de jurnaliști, dar funcționează democratic dacă toate opiniile sunt reflectate și cetățenii-cititori sunt avertizați asupra opiniilor politice asumate de către organizația media.

Probabil cel mai important aspect identificat ține de faptul că jurnaliștii nu par să distingă între propria libertate de expresie ca cetățeni și libertatea presei asociată cu așteptări normative legate de responsabilitate în exercitarea puterii presei. La acest aspect adăugăm faptul că proprietarii organizațiilor media își asumă o libertate de expresie superioară celei care revine cetățenilor, înțelegând să folosească organizația media pentru urmărirea propriilor interese politice sau economice. Acest element poate fi înscris într-o discuție mai largă legată de avantajarea elitelor economice și politice în exercitarea libertății de exprimare.

Internalizarea libertății de expresie: cazul poneiului roz

Al cincilea capitol plasează concepțiile despre libertatea de expresie și libertatea presei, identificabile la nivelul decidenților politici și în interiorul sistemului media, în spațiul public, detaliind modul în care aceste concepții sunt reflectate în discursul public ocazionat de așa-numitul caz al poneiului roz, în fapt un întreg scandal public legat de o

expoziție organizată cu finanțare din fonduri publice de către Institutul Cultural Român din New York. Pentru a evidenția internalizarea libertății de expresie ca valoare societală și rolul media în avansarea acestei internalizări, folosim analiza de încadrare în analiza inițierii și reflectării controverselor publice asupra acestui caz.

Punctul de plecare al analizei este ideea că discursul știrilor este profund determinat de contextul social în care este produs și receptat (Anthonissen 2003, Talbot 2007, van Dijk 1983), context definit de instituții, cunoaștere împărtășită și norme profesionale (Talbot 2007). Discursul media implică un proces de selecție și transformare a evenimentelor reale în știri, parte a acestui proces fiind și încadrarea (framing). A încadra implică a selecta anumite aspecte ale unei realități percepute și a le face mai evidente în comunicarea unui text, de o asemenea manieră încât să promovăm o anumită definiție a problemei, o anumită interpretare cauzală, o anumită evaluare morală și o anumită recomandare de abordare a problemei (Entman 1993: 52). Literatura de specialitate a identificat o serie de cadre generice (generic frames) ale știrilor, aplicabile unei arii largi de evenimente și teme abordate de mass media (Semetko și Volkenburg 2000). Utilizarea acestor cadre este strâns legată de rolul dominant pe care și-l atribuie jurnaliștii, acela de a reflecta pasiv evenimente sau de a interpreta aceste evenimente (de Vreese 2005).

Putem argumenta relevanța cazului selectat aici din câteva puncte de vedere. În primul rând, cazul poneiului roz prezintă o problemă evidentă de libertate de expresie în sfera artistică. În al doilea rând, dat fiind contextul instituțional al cazului, avem de a face cu o problemă legată de limitarea libertății de expresie artistice atunci când statul este finanțatorul acțiunii respective. În al treilea rând, cazul poneiului roz prezenta de la bun început un potențial major de controversă, datorită apelului la simboluri și categorizării expoziției în care respectivul exponat a fost inclus ca artă angajată politic și social. În cele din urmă, dar nu în ultimul rând, libertatea de expresie este un concept deseori deturnat în favoarea conceptului restrâns de libertate a presei. În România ultimilor 20 de ani au existat multe discuții publice despre libertatea presei și măsura în care societatea și sistemul politic asigură într-adevăr această libertate. Comparativ, discuțiile despre libertatea de expresie a indivizilor, artiștilor, scriitorilor sunt mult mai puține.

Metoda folosită pentru a aborda aceste aspecte este analiza de încadrare (frame analysis), care urmărește identificarea modalităților de etichetare, definiție și categorizare a obiectelor sociale. Ne concentrăm în special pe identificarea încadrărilor specifice problemei (issue-specific frames) și măsura în care presa românească folosește cadrele generice identificate de literatura de specialitate. Această analiză ne va permite să accentuăm

complexitatea argumentării (sau lipsa ei), apelul la teme și cadre la care publicul larg este receptiv, dar și contribuția jurnaliștilor și organizațiilor media la experiența controverselor publice (vezi Cramer 1992). Analiza se concentrează pe reflectarea cazului poneiului roz în presa scrisă românească, mai precis în principalele cotidiene naționale care se autodefinesc ca aparținând sferei ziarelor de calitate (quality press), precum și în principalele portaluri de știri cu actualizare zilnică.

Două încadrări domină discursul media despre cazul poneiului roz în perioada analizată de noi. Ambele fac apel la ceea ce organizațiile media și jurnaliștii consideră a fi o proporție mare a audienței și, în definirea problemelor și evaluările asociate, la valorile și normele societății văzute din perspectiva jurnaliștilor. Primul dintre cele două cadre, etichetabil drept cadrul reprezentării României, este un cadru specific tematicii respective și apare, în articolele analizate aici, în două ipostaze, cea acuzatoare și cea defensiv-ironică. Cel de al doilea cadru dominant este cadrul strategic, sau al conflictului politic. Dincolo de aceste încadrări prezente în mod dominant în discursul media, anumite organizații media folosesc încadrări proprii în prezentarea cazului poneiului roz, încadrări puternic determinate de context, respectiv de istoria organizației media respective și orientarea ei politică la momentul respectiv

Modul de abordare de către media din România a libertății de expresie în spațiul public și a libertății de expresie artistice și religioase reflectă unele din aspectele structurale menționate anterior. Analiza relevă existența unor dezbateri neterminate despre libertatea de expresie în societatea românească, cu aplicare în special la sfera culturală și finanțarea unor proiecte culturale de către statul român. În același timp, analiza evidențiază modul în care media din România asumă poziții explicite de critic sau apărător în reflectarea controverselor asupra cazului menționat și translatează problema în sfera politică. Controversa publică asupra acestui caz este construită în jurul sferei politice prin intermediul utilizării unui cadru strategic în descrierea evenimentelor și opiniilor. Locul libertății de expresie în reflectarea de către presa scrisă românească a cazului poneiului roz este strict legat de constrângerile și practicile profesionale discutate anterior.

Când libertatea de expresie este introdusă în discuție ea nu este, de obicei, aplicată și părții pe care jurnalistul și comentatorul nu o sprijină. Negarea prin omisiune a libertății de expresie pentru actorii a căror opinie nu este sprijinită de organizațiile de presă și jurnaliști justifică faptul că, cel puțin o anumită parte a presei românești, și-a văzut la momentul de timp respectiv puse la îndoială practicile profesionale. Problema e de fapt una de internalizare de către un segment al presei românești a unui principiu mai general al

libertății de expresie, care se aplică și în afara sistemului media. Libertatea de expresie este abordată discutând implicit aplicabilitatea și aplicarea principiului ofensei.

Analiza a relevat faptul că libertatea de expresie este acceptată la nivel de principiu general, dar și că aspectele de responsabilitate și reciprocitate în exercitarea acestei libertăți nu au fost pe deplin procesate și internalizate de către presa românească. Acest ultim aspect aduce în discuție relevanța cazului poneiului roz pentru libertatea de expresie și calitatea democrației în România postcomunistă. Dacă la nivelul organizațiilor media această abuzare și limitare a libertății de expresie este acceptabilă în anumite situații, acest lucru se întâmplă și pentru că este acceptabilă la nivel societal. Mass media este astfel prinsă într-un cerc vicios. Pe de o parte, pentru a se autoconserva, modul ei de încadrare a știrilor trebuie să reflecte normele și valorile societale. Pe de altă parte, uneori i se atribuie și rolul de educare a publicului, iar susținerea internalizării libertății de expresie face parte din acest rol. Rămâne astfel deschisă discuția despre construirea unei culturi media responsabile și responsabilizatoare (vezi Silverstone 2004), la nivelul elitelor politice și a elitelor media și la nivel societal.

Concluzie

Această lucrare a abordat câteva fațete ale sistemului libertății de expresie în România postcomunistă. În mod tipic, în majoritatea contextelor, discuțiile despre sensul, justificarea și limitele libertății de expresie sunt „confiscate” de către mass media. Analiza de față nu scapă nici ea de această caracteristică a discursului despre libertatea de expresie din două motive. În primul rând, funcția democratică atribuită media face din libertatea ei de expresie o caracteristică cheie a sistemului politic, atât în democrațiile consolidate, cât și în noile democrații sau statele în tranziție. În al doilea rând, și derivând parțial din primul motiv, problematizarea libertății de expresie în societatea românească postcomunistă a fost și este centrată pe mass media.

Lucrarea arată că sistemul liberal al libertății de expresie în România postcomunistă este extrem de elaborat din punct de vedere al aranjamentelor instituționale, dar extrem de dependent (și în consecință influențat) de faptul că libertatea de expresie este încă departe de a fi o valoare societală pe deplin internalizată. Acest aspect este evidențiat de fiecare din actorii cheie ai sistemului media luat separat și de toți împreună. Pentru actorii politici, conștientizarea după căderea comunismului a rolului pe care media îl pot juca în managementul procesului de tranziție a dus deseori la incapacitatea de a-și depăși propriile interese în luarea deciziilor de politică publică. Acest fapt s-a soldat cu câteva eșecuri

semnificative ale politicilor publice, responsabile pentru câteva din problemele structurale ale sistemului media: distorsionarea pieței presei scrise prin prezența pe piață a prea multor organizații media, finanțate din alte surse, care urmăresc interesele economice sau politice ale proprietarilor; dezvoltarea unui sistem audiovizual privat extrem de competitiv în timp ce, datorită conflictelor politice asupra conținutului știrilor, politicile vizând serviciile publice de radio și televiziune au eșuat în transformarea acestora în actori competitivi. Pentru organizațiile media și jurnaliști, incapacitatea de autoreglementare, combinată cu politici permissive ale statului în sfera presei scrise și online și profesionalizare deficitară facilitează instrumentalizarea organizațiilor media de către proprietari. La acest aspect se adaugă o cultură media care accentuează proeminența libertății de expresie a jurnalistului, organizației de presă și proprietarului media în raport cu libertatea de expresie a altor actori și a cetățenilor în general.

ANEXĂ - CUPRINSUL TEZEI DE DOCTORAT

INTRODUCERE.....	5
CAPITOLUL 1 – JUSTIFICAREA FILOSOFICĂ A LIBERTĂȚII DE EXPRESIE ȘI A LIMITELOR SALE	12
CLARIFICĂRI TERMINOLOGICE	14
SISTEMUL LIBERAL AL LIBERTĂȚII DE EXPRESIE ȘI JUSTIFICĂRILE ACESTEIA	15
<i>Libertatea de expresie și căutarea adevărului.....</i>	<i>17</i>
Libertatea presei și căutarea adevărului: John Milton.	18
Libertatea gândirii și discuției la J.S. Mill	21
Criticile și apărările moderne ale ideilor lui J.S. Mill.....	27
Piața liberă a ideilor: o metaforă clasică sau una modernă?	30
<i>Libertatea de expresie ca drept al individului la împlinire și dezvoltare personală.....</i>	<i>32</i>
Egalitatea indivizilor autonomi și raționali ca sursă a libertății de expresie.....	33
Libertatea de expresie și autodeterminarea democratică.....	37
Drepturile personale și spațiul public.....	38
<i>Libertatea de expresie și democrația</i>	<i>40</i>
Libertatea de expresie ca fundament al guvernării democratice.....	42
Suveranitatea populară și valoarea derivativă a libertății de expresie	47
Libertatea de expresie și structura socială	49
Sistemul libertății de expresie și democrația deliberativă.....	51
Critici și reformulări ale argumentului din perspectiva democrației	52
<i>Justificarea libertății de expresie din perspectiva neîncrederii în guvernământ</i>	<i>54</i>
Premisele libertății de expresie ca mecanism de prevenire a abuzului de putere	55
Libertatea de expresie și designul instituțional în regimurile democratice	56
LIBERTATEA DE EXPRESIE ȘI ROLUL POZITIV AL STATULUI	58
VĂTĂMARE, OFENSĂ ȘI LIMITAREA LIBERTĂȚII DE EXPRESIE	59
<i>Principiul liberal al vătămării.....</i>	<i>59</i>
<i>Principiul liberal al ofensei.....</i>	<i>66</i>
CRITICILE POZIȚIEI LIBERALE	68
CONCLUZIE.....	70
CAPITOLUL 2 – TRANSPUNEREA PRINCIPIULUI LIBERTĂȚII DE EXPRESIE ÎN SISTEMELE MEDIA	
CONTEMPORANE	73
JUSTIFICAREA FILOSOFICĂ A LIBERTĂȚII PRESEI.....	73
LIBERTATEA PRESEI ȘI SISTEMUL DREPTURILOR	75
PRESA CA PUTERE PUBLICĂ ÎN REGIMURILE DEMOCRATICE	76
NECESITATEA ȘI LEGITIMITATEA LIMITĂRILOR ASUPRA ACTIVITĂȚII PRESEI	78
RESPONSABILIZAREA PRESEI ÎN REGIMURILE DEMOCRATICE	80

<i>Responsabilizarea laissez-faire</i>	82
<i>Modelul fiduciar</i>	84
<i>Responsabilizarea profesională: autoreglementarea jurnalismului</i>	86
CONCLUZIE.....	90
CAPITOLUL 3 – SISTEMUL LIBERTĂȚII DE EXPRESIE ÎN ROMÂNIA: POLITICILE PUBLICE PRIVIND MASS	
MEDIA	92
POLITICILE PUBLICE PRIVIND MASS MEDIA	92
PRINCIPII DE POLITICĂ PUBLICĂ	95
<i>Diversitatea</i>	95
<i>Pluralismul</i>	96
<i>Interesul public</i>	97
ÎNTREBĂRI DE CERCETARE ȘI ASPECTE METODOLOGICE	98
PREMISELE TRANSFORMĂRII: SISTEMUL AUTORITAR DE CONTROL ÎNAINTE DE 1989	100
SISTEMUL MEDIA ÎN ROMÂNIA POSTCOMUNISTĂ.....	101
UN SISTEM HIBRID.....	105
PROTECȚIA CONSTITUȚIONALĂ A LIBERTĂȚII NEGATIVE A PRESEI ȘI A DREPTULUI POZITIV AL CETĂȚENILOR LA INFORMAȚIE .	107
REGLEMENTAREA STRUCTURALĂ	111
<i>Aspecte structurale ale presei scrise</i>	111
<i>Accesul pe piața audiovizuală și delegarea parțială a formulării politicilor către CNA</i>	113
<i>Aspecte economice ale funcționării media</i>	118
INTERESUL PUBLIC ȘI SERVICIILE PUBLICE DE RADIO ȘI TELEVIZIUNE.....	119
<i>Contextul politic al creării serviciilor publice de radio și televiziune în România</i>	120
<i>Acomodarea la privatizarea și comercializarea sistemului media</i>	122
<i>Reglementarea conținutului și a statutului jurnaliștilor</i>	124
REGLEMENTAREA DIRECTĂ ȘI INFLUENȚAREA INDIRECTĂ A CONȚINUTULUI	125
DISCUȚIE ȘI CONCLUZIE	127
CAPITOLUL 4 – „IDEOLOGIILE” JURNALISMULUI ȘI LIBERTATEA PRESEI ÎN ROMÂNIA POSTCOMUNISTĂ: O	
ANALIZĂ PE PRESA LOCALĂ	130
LIBERTATEA PRESEI ȘI PROFESIONALIZAREA JURNALISMULUI.....	131
METODĂ ȘI DATE	134
„IDEOLOGIILE” JURNALISMULUI ÎN ROMÂNIA	136
JURNALISMUL ÎN ROMÂNIA: MIRAJUL UNEI PROFESII	138
CLIENTELISM ȘI „ÎNREGIMENTAREA POLITICĂ” A ORGANIZAȚIILOR MEDIA LOCALE	141
ADEVĂRUL, OBIECTIVITATEA ȘI REFLECTAREA EXTRAORDINARULUI ÎN PRACTICILE ORGANIZAȚIILOR MEDIA	144
LIBERTATEA PRESEI, DIVERSITATE ȘI PLURALISM	146
CONCLUZIE.....	148

CAPITOLUL 5 – PRESA SCRISĂ ȘI LIBERTATEA DE EXPRESIE ÎN ROMÂNIA: CAZUL PONEIULUI ROZ.....	151
ÎNCADRAREA ȘTIRILOR, POLITICĂ ȘI CONTROVERSĂ	152
ÎNTREBĂRI DE CERCETARE ȘI ASPECTE METODOLOGICE	153
CADRELE ȘTIRILOR: REPREZENTAREA ROMÂNIEI ȘI CADRUL POLITICII CA JOC.....	156
<i>Identitatea și cultura națională și reprezentarea ei în lume.....</i>	<i>156</i>
<i>Gâlceava din jurul poneiului roz: cadrul strategic.....</i>	<i>160</i>
CADRELE ȘTIRILOR: TRĂȘĂTURI SPECIFICE LA NIVEL DE ORGANIZAȚIE MEDIA	162
<i>Jurnalul național: cadrul clientelismului politic.....</i>	<i>163</i>
<i>România liberă: comunist v. anticomunist</i>	<i>164</i>
<i>Cotidianul și Evenimentul zilei: critica prestației altor jurnaliști</i>	<i>166</i>
LIBERTATEA DE EXPRESIE CA OBIECT AL DISPUTEI: CADRUL STRATEGIC ÎN DISCURSUL INTELECTUALILOR PUBLICI.....	167
POLITICI CULTURALE ȘI LIBERTATEA DE EXPRESIE ÎN ROMÂNIA	169
CONCLUZIE.....	170
SUMARUL CONCLUZIILOR	173
ANEXA	181
INDEPENDENȚA POLITICĂ ȘI FAȚĂ DE PROPRIETARI ȘI REFLECTAREA ACESTEIA ÎN PRODUSELE JURNALISTICE: COTIDIENE NAȚIONALE ÎN 2010	181
BIBLIOGRAFIE.....	183

Bibliografie selectivă

- Abramson, Bram Dov. 2001. "Media policy after regulation?" *International Journal of Cultural Studies* 4(3): 301-326.
- Algarra, Manuel Martin and Norberto Gonzalez Gaitano. 1997. "The Political Role of the Spanish Journalist." *Political Communication* 14(4): 481-495.
- Altman, Andrew. 2004. "Equality And Expression: The Radical Paradox." *Social Philosophy and Policy* 21(02): 1-22.
- Anderson, Benedict. 2006. *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*. London: Verso.
- Anthonissen, Christine. 2003. "Interaction between Visual and Verbal Communication: Changing Patterns in the Printed Media." In *Critical Discourse Analysis: Theory and Interdisciplinarity*, eds. Gilbert Weiss and Ruth Wodak. Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, p. 297-312.
- Aslama, Minna, Heikki Hellman and Tuomo Sauri. 2004. "Does Market-Entry Regulation Matter?: Competition in Television Broadcasting and Programme Diversity in Finland, 1993-2002." *Gazette* 66(2): 113-132.
- Baker, C. Edwin. 1989. *Human Liberty and Freedom of Speech*. New York: Oxford University Press.
- Baldwin, Robert and Martin Cave. 1999. *Understanding regulation: theory, strategy, and practice*. Oxford: Oxford University Press.
- Bardoel, Jo and Leen d' Haenens. 2004. "Media Meet the Citizen: Beyond Market Mechanisms and Government Regulations." *European Journal of Communication* 19(2): 165-194.
- Barendt, Eric. 2007. *Freedom of Speech*. Ed. a 2-a. Oxford: Oxford University Press.
- Bennett, W. Lance and Steven Livingston. 2003. "Editors' Introduction: A Semi-Independent Press: Government Control and Journalistic Autonomy in the Political Construction of News." *Political Communication* 20(4): 359-362.
- Benson, Rodney and Daniel C. Hallin. 2007. "How States, Markets and Globalization Shape the News." *European Journal of Communication* 22(1): 27 -48.
- Bertrand, Claude Jean. 2000. *Media ethics & accountability systems*. New Brunswick & London: Transaction Publishers.
- Blasi, Vincent. 1977. "The Checking Value in First Amendment Theory." *Law & Social Inquiry* 2(3): 521-649.
- Blumler, Jay G. and Michael Gurevitch. 1995. *The crisis of public communication*. London: Routledge.
- Bollinger, Lee C. 1986. *The Tolerant Society. Freedom of Speech and Extremist Speech in America*. Oxford / New York: Clarendon Press / Oxford University Press.
- Boyd-Barrett, Oliver. 1970. "Journalism Recruitment and Training: Problems in Professionalization." In *Media Sociology: A Reader*, ed. Jeremy Tunstall. London: Constable, p. 181-201.
- Braddon-Mitchell, David and Caroline West. 2004. "What is Free Speech?" *Journal of Political Philosophy* 12(4): 437-460.
- Brandeis, J. 1927. (U.S. Supreme Court) *Whitney v. California (No. 3) 453, affirmed. Concurring opinion*.
- Brants, Kees, Claes de Vreese, Judith Möller and Philip van Praag. 2009. "The Real Spiral of Cynicism? Symbiosis and Mistrust between Politicians and Journalists." *The International Journal of Press/Politics* 15(1): 25 -40.
- Brennan, William J. 2005. "The Supreme Court and the Meiklejohn Interpretation of the First Amendment." In *Blasi's Ideas of the First Amendment*, ed. Vincent Blasi. St. Paul: Thomson/West, p. 785-788. URL: <http://www.blasi-first-amendment.com/index.asp>.
- Briggs, Adam and Paul Copley (eds.). 1998. *The media: an introduction*. Londra: Longman.

- Brink, David. 2008. „Mill's Moral and Political Philosophy”, In Edward N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopaedia of Philosophy, Fall 2008 Edition*. URL: <http://plato.stanford.edu/archives/fall2008/entries/mill-moral-political/>.
- Brison, Susan J. 1998. “The autonomy defence of free speech.” *Ethics* 108(2): 312.
- Broddason, Thorbjörn. 1994. “The Sacred Side of Professional Journalism.” *European Journal of Communication* 9(3): 227 -248.
- Burgelman, Jean-Claude. 2000. “Regulating Access in the Information Society: The Need for Rethinking Public and Universal Service.” *New Media & Society* 2(1): 51-66.
- Bury, John Bagnell. 1913. *A History of Freedom of Thought*. New York: H. Holt and Co.
- Cappela, Joseph N. and Kathleen Hall Jamieson. 1996. “Newsframes, political cynicism, and media cynicism”. *Annals of the American Academy of Social and Political Science* 546: 71-85.
- Chakravartty, Paula and Katharine Sarikakis. 2006. *Media Policy and Globalization*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Cohen, Elliot D., ed. 1992. *Philosophical Issues in Journalism*. New York: Oxford University Press.
- Cohen-Almagor, Raphael. 2001. *Speech, media, and ethics: the limits of free expression: critical studies on freedom of expression, freedom of the press, and the public's right to know*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave.
- Coman, Mihai. 1999. *Introducere In sistemul media*. Iași: Polirom.
- Croteau, David and William Hoynes. 2006. *The Business of Media: Corporate Media and the Public Interest*. 2nd ed. Thousand Oaks (Calif.): Pine Forge Press.
- de Vreese, Claes. H. (2005). „News framing: Theory and typology”. *Information Design Journal + Document Design*, 13 (1): 48-59.
- Dennis, Everette E., Donald M. Gillmor and Theodore L. Glasser. (eds.). 1989. *Media Freedom and Accountability*. Westport: Greenwood Press.
- Deuze, Mark. 2005. “What is journalism?” *Journalism* 6(4): 442 -464.
- Devitt, James. 1997. “Framing politicians.” *The American Behavioral Scientist* 40(8): 1139.
- Donsbach, Wolfgang, and Thomas E. Patterson. 2004. “Political News Journalists: Partisanship, Professionalism, and Political Roles in Five Countries.” In *Comparing Political Communication: Theories, Cases, and Challenges*, eds. Frank Esser and Barbara Pfetsch. Cambridge: Cambridge University Press, p. 251-270.
- Dragomir, Marius. 2003. *Fighting Legacy: Media Reform in Post-Communist Europe*. Senior Fellows Publication. The Atlantic Council of the United States: Washington, D.C. URL: http://www.acus.org/files/publication_pdfs/65/2003-08-Fighting_Legacy_Media_Reform_in_Post-Communist_Europe.pdf.
- Dworkin, Ronald. 1996. *Freedom's Law: A Moral Reading of the American Constitution*. Oxford: Oxford University Press.
- Dworkin, Ronald. 1998. *Drepturile la modul serios (Ediție nouă cu o Replica adresată criticilor)*. Chișinău: Arc & CEU Press.
- Entman, Robert M. 1993. “Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm.” *Journal of Communication* 43(4): 51-58.
- Esaiasson, Peter and Tom Moring. 1994. “Codes of Professionalism: Journalists Versus Politicians in Finland and Sweden.” *European Journal of Communication* 9(3): 271 - 289.
- Feinberg, Joel. 1985. *The Moral Limits of the Criminal Law: Offense to others*. Oxford University Press.
- Feinberg, Joel. 1992. *Freedom and fulfilment: philosophical essays*. Princeton: Princeton University Press.
- Fish, Stanley. 1994. *There's No Such Thing As Free Speech. And It's a Good Thing, Too*. Oxford / New York: Oxford University Press.
- Fiss, Owen M. 1986. "Free Speech and Social Structure". *Faculty Scholarship Series*. Paper 1210. http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/1210.

- Fowler, Roger. 1991. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.
- Freedman, Des. 2006. "Dynamics of power in contemporary media policy-making." *Media, Culture & Society* 28(6): 907-923.
- Freedman, Des. 2008. *The politics of media policy*. Cambridge: Polity Press.
- Frosh, Paul, and Gadi Wolfsfeld. 2007. "ImagiNation: news discourse, nationhood and civil society." *Media, Culture & Society* 29(1): 105 -129.
- Gamson, William A. 1992. *Talking Politics*. New York: Cambridge University Press.
- Gamson, William A. and A. Modigliani. 1989. "Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach". *American Journal of Sociology* 95 (1): 1-37.
- Garnham, Nicholas. 1998. "Policy." In *The media: an introduction*, eds. A. Briggs and P. Copley. Edinburgh: Longman, p. 210-223.
- Ghinea, Cristian and Alina Mungiu-Pippidi. 2010. *Media policies and regulatory practices in a selected set of European countries, the EU and the Council of Europe: The case of Romania. Background information report*. URL: <http://www.mediadem.eliamep.gr/wp-content/uploads/2010/05/Romania.pdf>.
- Gillette, Robert. 2001. *Advertising on Public Television: Current Policy in Western, Central and Eastern Europe*. International Research and Exchanges Board (IREX): Washington D.C.
- Graber, Doris A. 1997. *Mass Media and American Politics* (Ed. a V-a). Washington, D.C.: CQ Press.
- Gray, John. 2002. *Cele două fețe ale liberalismului*. Iași: Polirom.
- Gross, Peter. 1999. *Colosul cu picioare de lut: aspecte ale presei românești postcomuniste*. Iași: Polirom.
- Gross, Peter. 2004. *Mass media și democrația în țările Europei de Est*. Iași: Polirom.
- Hackett, Robert A. 1984. "Decline of a paradigm? Bias and objectivity in news media studies." *Critical Studies in Mass Communication* 1(3): 229 - 259.
- Hallin, Daniel C. and Paolo Mancini. 2004. *Comparing media systems: three models of media and politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Harcourt, Alison. 2003a. "The Regulation of Media Markets in selected EU Accession States in Central and Eastern Europe." *European Law Journal* 9(3): 316-340.
- Harcourt, Alison. 2003b. „Media markets and regulation in accession states”. *Central European Political Science Review* 4(11): 15-34.
- Haworth, Alan. 1998. *Free Speech*. London & New York, N.Y.: Routledge.
- Heikkilä, Heikki, and Rist Kunelius. 2006. "Journalists Imagining the European Public Sphere: Professional Discourses about the EU News Practices in Ten Countries." *Javnost – The Public* 4(4). <http://www.javnost-thepublic.org/article/2006/4/4/>.
- Holmes, Oliver Wendell. 1919. (U.S. Supreme Court) *Abrams v. US. Dissenting opinion*.
- Holmes, Stephen. 1990. "Liberal constraints on private power? Reflections on the origins and rationale of access regulation." In *Democracy and the Mass Media*, ed. Judith Lichtenberg. Cambridge: Cambridge University Press, p. 21-65.
- Iyengar, Shanto. 1987. "Television News and Citizens' Explanations of National Affairs". *American Political Science Review*, 81: 815-32.
- Iyengar, Shanto. 1991. *Is Anyone Responsible? How Television Frames Political Issues*. Chicago: University of Chicago Press.
- Johnson, Owen V. 1998. „The Media and Democracy in Eastern Europe”. In Patrick O'Neill, ed., *Communicating Democracy: The Media & Political Transitions*. Boulder & London: Lynne Rienner Publishers, p. 103-124.
- Joseph, Beate. 2007. "Internationalizing the journalistic professional model: imperatives and impediments." *Global Media and Communication* 3(3): 300 -306.
- Kahan, Alan S. *Aristocratic Liberalism: The Social and Political Thought of Jacob Burckhardt, John Stuart Mill and Alexis de Tocqueville*. 2nd ed. New Brunswick: Transaction Publishers.

- Karlberg, Michael. 1997. "News and Conflict: How Adversarial News Frames Limit Public Understanding of Environmental Issues." *Alternatives Journal* 23(1): 22-22-27.
- Karppinen, Kari. 2007. "Against naïve pluralism in media politics: on the implications of the radical-pluralist approach to the public sphere." *Media, Culture & Society* 29(3): 495 - 508.
- Keane, John. 2000. *Mass-Media și democrația*. Iași : Institutul European.
- Kelley, David and Roger Donway. 1990. "Liberalism and Free Speech." In *Democracy and the Mass Media*, ed. Judith Lichtenberg. Cambridge: Cambridge University Press, p. 66-101.
- Kepplinger, Hans Mathias and Renate Köcher. 1990. "Professionalism in the Media World?" *European Journal of Communication* 5(2): 285 -311.
- Köcher, Renate. 1986. "Bloodhounds or Missionaries: Role Definitions of German and British Journalists." *European Journal of Communication* 1(1): 43 -64.
- Künzler, Matthias. 2009. "Switzerland: Desire for Diversity without Regulation -- A Paradoxical Case?" *International Communication Gazette* 71(1-2): 67-76.
- Latzer, Michael. 2009. "Convergence Revisited: Toward a Modified Pattern of Communications Governance." *Convergence* 15(4): 411-426.
- Macleod, Alistair M. 2010. "Free Speech, Equal Opportunity, and Justice." In *Freedom of Expression in a Diverse World: The Philosophical Foundations of Law and Justice*, Springer Netherlands, p. 57-71.
- Madison, James. 1994 [1787]. "Federalist 10. Problema facțiunilor." In *Problemele republicanismului democratic*, Cluj-Napoca: Apostrof, p. 27-39.
- Madison, James. 2006. *Selected writings of James Madison*. ed. Ralph Ketcham. Indianapolis: Hackett.
- Mansell, Robin. 2002. "From Digital Divides to Digital Entitlements in Knowledge Societies." *Current Sociology* 50(3): 407 -426.
- Matthes, Jörg. 2009. "What's In A Frame? A Content Analysis Of Media Framing Studies In The World's Leading Communication Journals, 1990-2005." *Journalism and Mass Communication Quarterly* 86(2): 349-367.
- McChesney, Robert W. 2003. "Theses on media deregulation." *Media, Culture & Society* 25(1): 125 -133.
- McNair, Brian, Matthew Hibberd and Philip Schlesinger. 2002. "Public Access Broadcasting and Democratic Participation in the Age of Mediated Politics." *Journalism Studies* 3(3): 407-422.
- McNair, Brian. 1999. *An Introduction to Political Communication* (2nd ed.). London: Routledge.
- McQuail, Denis. 2010. *McQuail's Mass Communicaton Theory* (Ed. a VI-a). London: Sage.
- Meiklejohn, Alexander. 2005 [1948]. "Free Speech and Its Relation to Self-Government (Excerpts)." In *Blasi's Idea of the First Amendment*, ed. Vincent Blasi. St. Paul: Thomson/West, p. 747-755. <http://www.blasi-first-amendment.com/index.asp> .
- Meiklejohn, Alexander. 2005 [1953]. "What Does the First Amendment Mean?" In *Blasi's Idea of the First Amendment*, ed. Vincent Blasi. St. Paul: Thomson/West, p. 757-760. <http://www.blasi-first-amendment.com/index.asp>.
- Meiklejohn, Alexander. 2005 [1961]. "The First Amendment is an Absolute." In *Blasi's Idea of the First Amendment*, ed. Vincent Blasi. St. Paul: Thomson/West, p. 772-778. <http://www.blasi-first-amendment.com/index.asp>.
- Mill, John Stuart. 2001 [1859]. *Despre libertate*. Ed. a 2-a. București: Humanitas.
- Mill, John Stuart. 2001 [1859]. *On Liberty*. Kitchener: Batoche Books. URL: <http://socserv.mcmaster.ca/~econ/ugcm/3ll3/mill/liberty.pdf>.
- Milton, John. 2006 [1644]. *Areopagitica: A Speech For The Liberty Of Unlicensed Printing To The Parliament Of England*. URL: <http://www.gutenberg.org/files/608/608-h/608-h.htm>.

- Muñoz-Torres, Juan Ramón. 2007. "Underlying epistemological conceptions in journalism -- The case of three leading Spanish newspapers' stylebooks." *Journalism Studies* 8(2): 224 - 247.
- Nagel, Thomas. 1995. "Personal Rights and Public Space." *Philosophy & Public Affairs* 24(2): 83-107.
- Napoli, Phillip M. 1999. "The marketplace of ideas metaphor in communications regulation." *Journal of Communication* 49(4): 151-169.
- Negrine, Ralph. 1998. "Models of media institutions." In *The media: an introduction*, eds. A. Briggs and P. Cobley. Edinburgh: Longman, p. 224-237.
- Neuman, Russell W., Marion R. Just and Ann N. Crigler. 1992. *Common Knowledge: News and the Construction of Political Meaning*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nicolau, Valentin. 2009. *TVR, mărire and decădere: televiziunea publică în România and modelele europene*. București: Nemira.
- Nordenstreng, Kaarle. 2007. "Myths About Press Freedom." *Brazilian Journalism Research* 3(1): 15-30.
- O'Neill, Patrick H. 1998. „Democratization and Mass Communication: What is the Link?”. In Patrick O'Neill, ed., *Communicating Democracy: The Media & Political Transitions*. Boulder & London: Lynne Rienner, p. 1-20.
- Ots, Mart. 2009. "Efficient Servants of Pluralism or Marginalized Media Policy Tools?: The Case of Swedish Press Subsidies." *Journal of Communication Inquiry* 33(4): 376-392.
- Parekh, Bhikhu. 1990. "The Rushdie Affair: Research Agenda for Political Philosophy." *Political Studies* 38(4): 695-709.
- Parent, W.A. 1992. "Privacy, Morality and the Law." In *Philosophical Issues in Journalism*, ed. Elliot D. Cohen. New York: Oxford University Press, p. 92-109.
- Parker, Richard Barron. 2010. "Free Speech and the Social Technologies of Democracy, Scientific Inquiry and the Free Market." In *Freedom of Expression in a Diverse World, The Philosophical Foundations of Law and Justice*, Springer Netherlands, p. 3-11.
- Patterson, Thomas E. 1993. *Out of order*. New York: Vintage Books.
- Patterson, Thomas E. 1997. "The News Media: An Effective Political Actor?" *Political Communication* 14(4): 445-455.
- Patterson, Thomas E. 2003. "The Search for a Standard: Markets and Media." *Political Communication* 20(2): 139-143.
- Plasser, Fritz. 2005. "From Hard to Soft News Standards?" *The Harvard International Journal of Press/Politics* 10(2): 47 -68.
- Pop, Doru (Ed.). 2001. *Mass media și democrația*. Iași: Polirom.
- Post, Robert C. 1993. "Meiklejohn's Mistake: Individual Autonomy and the Reform of Public Discourse". *Faculty Scholarship Series*. Paper 203. http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers/203.
- Preoteasa, Manuela. 2010. *The Media in South-East Europe, Comparative Media Law and Policy Study: Country Report Romania*. URL: http://www.emr-sb.de/service/EMR_Romania_CountryReport_FES_SEE.pdf.
- Puppis, Manuel. 2009. "Media Regulation in Small States." *International Communication Gazette* 71(1-2): 7-17.
- Räikkä, Juha. 2003. "The Argument From Truth As A Basis For Legislation Concerning Freedom Of Speech." *TRAMES: A Journal of the Humanities & Social Sciences* 7(4): 249-256.
- Richter, Andrei. 2008. "Post-Soviet Perspective On Censorship and Freedom of the Media: An Overview." *International Communication Gazette* 70(5): 307-324.
- Roudakova, Natalia. 2008. "Media—political clientelism: lessons from anthropology." *Media, Culture & Society* 30(1): 41 -59.
- Ruusunoksa, Laura. 2006. "Public Journalism and Professional Culture: Local, Regional and National Public Spheres as Contexts of Professionalism." *Javnost – The Public* 4(5). <http://www.javnost-thepublic.org/article/2006/4/5/>.

- Ryan, Michael. 2001. "Journalistic Ethics, Objectivity, Existential Journalism, Standpoint Epistemology, and Public Journalism." *Journal of Mass Media Ethics: Exploring Questions of Media Morality* 16(1): 3 - 22.
- Ryfe, David Michael. 2006. "Guest Editor's Introduction: New Institutionalism and the News." *Political Communication* 23(2): 135-144.
- Sabato, Larry. 1994. "Open Season: How the News Media Cover Presidential Campaigns in the Age of Attack Journalism". In Doris A. Graber, ed., *Media Power in Politics*. Washington D.C.: CQ Press, p. 193-203.
- Scanlon, Thomas. 1972. "A theory of freedom of expression." *Philosophy and Public Affairs* 1(2): 204-226.
- Schauer, Frederick. 1990. "Who decides?" In *Democracy and the Mass Media*, ed. Judith Lichtenberg. Cambridge: Cambridge University Press, p. 202-228.
- Schauer, Frederick. 1992. "The First Amendment as Ideology." *William and Mary Law Review* 33: 853-869.
- Schauer, Frederick. 1998. "Principles, Institutions, and the First Amendment." *Harvard Law Review* (112): 84-120.
- Schlesinger, Philip. 2006. "Is there a crisis in British journalism?" *Media, Culture & Society* 28(2): 299 -307.
- Schonsheck, Jonathan. 2010. "The 'Marketplace of Ideas:' A Siren Song for Freedom of Speech Theorists." In *Freedom of Expression in a Diverse World*, ed. Deirdre Golash. Dordrecht: Springer, p. 27-37.
- Schudson, Michael. 2001. "The objectivity norm in American journalism." *Journalism* 2(2): 149 -170.
- Schudson, Michael. 2007. "The Concept of Politics in Contemporary U.S. Journalism." *Political Communication* 24(2): 131-142.
- Semetko, Holli A., and P.M. Valkenburg. 2000. "Framing European politics: A content analysis of press and television news." *Journal of Communication* 50(2): 93-109.
- Sheldon, Garret Ward. 2001. *The Political Philosophy of James Madison*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Silverstone, Roger. 2004. "Regulation, Media Literacy and Media Civics." *Media, Culture & Society* 26(3): 440 -449.
- Simion, Cristina, Anca Gheorghe and Iulian Comănescu. 2007. *Cartea albă a presei III: probleme economice ale presei*. Agenția de Monitorizare a Presei: București.
- Singer, Jane B. 2003. "Who are these Guys?" *Journalism* 4(2): 139 -163.
- Sparks, Colin and Anna Reading. 1998. *Communism, capitalism, and the mass media*. Londra & Thousand Oaks: Sage.
- Stănuș, Cristina. 2003. "Figuri vechi și noi: presa scrisă românească despre campania pentru alegerile prezidențiale din 2000." *Studia Universitatis Babeș Bolyai - Politica* 1: 53-84.
- Stănuș, Cristina. 2006. „The Politics of Media Law in Romania: From Authoritarian to Non-Authoritarian”. *Studia Universitatis Babeș Bolyai - Politica* 1: 59-75.
- Stevenson, Nick. 1997. *Understanding Media Cultures: Social Theory and Mass Communication*. London: Sage.
- Sunstein, Cass R. 1993. *Democracy and the Problem of Free Speech*. New York, N.Y.: The Free Press.
- Sunstein, Cass R. 2005 [2001]. "Republic. com (Excerpts)." In *Blasi's Ideas of the First Amendment*, ed. Vincent Blasi. St. Paul: West, p. 788-811. <http://www.blasi-first-amendment.com/index.asp>.
- Talbot, M. 2007. *Media discourse: representation and interaction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Thompson, John. 1994. „Social Theory and the Media.”, In David Crowley and David Mitchell, ed. *Communication Theory Today*, pp. 27-49. Stanford, Ca.: Stanford University Press.
- Tuchman, Gaye. 1972. "Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity." *American Journal of Sociology* 77(4): 660-679.

- Tumber, Howard. 2006. "Journalists at Work – Revisited." *Javnost – The Public* 3(5).
<http://www.javnost-thepublic.org/article/2006/3/5/>.
- van der Wurff, Richard and Jan van Cuilenburg. 2011. "Impact of Moderate and Ruinous Competition on Diversity: The Dutch Television Market." *Journal of Media Economics* 14(4): 213-229.
- van Dijk, Teun A. 1983. "Discourse Analysis: Its Development and Application to the Structure of News." *Journal of Communication* 33(2): 20-43.
- van Mill, David. 2009. „Freedom of Speech“, In Edward N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy, Winter 2009 Edition*. URL:
<http://plato.stanford.edu/archives/win2009/entries/freedom-speech/>.
- Voltmer, Katrin. 2000. "Constructing Political Reality in Russia." *European Journal of Communication* 15(4): 469 -500.
- West, Thomas G. 2004. „Free Speech in the American Founding and in Modern Liberalism.“ *Social Philosophy and Policy* 21(02): 310-384.
- Wilson, Fred. 2009. „John Stuart Mill“, In Edward N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopaedia of Philosophy, Spring 2009 Edition*. URL:
<http://plato.stanford.edu/archives/spr2009/entries/mill/>.